
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 346.9

К. І. Апанасенко, к. ю. н., доцент

ДЕРЖАВНИЙ РИНКОВИЙ НАГЛЯД ЗА НЕХАРЧОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСНОВИ ПРАВОВОГО ІНСТИТУТУ

Анотація. У статті досліджуються основні законодавчі положення про державний ринковий нагляд в Україні і процес імплементації в українському законодавстві європейських директив з цих питань.

Ключові слова: ринковий нагляд, нехарчова продукція, європейські директиви, імплементація директив, безпека продукції.

Е. І. Апанасенко, к. ю. н., доцент

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ РЫНОЧНЫЙ НАДЗОР ЗА НЕПИЩЕВОЙ ПРОДУКЦИЕЙ В УКРАИНЕ: ЕВРОПЕЙСКИЕ ОСНОВЫ ПРАВОВОГО ИНСТИТУТА

Аннотация. В статье исследуются основные законодательные положения о государственном рыночном надзоре в Украине и процесс имплементации в украинском законодательстве европейских директив в этой сфере.

Ключевые слова: рыночный надзор, непищевая продукция, европейские директивы, имплементация директив, безопасность продукции.

К. І. Апанасенко, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor

THE STATE MARKET CONTROL OF INEDIBLE PRODUCTS IN UKRAINE: EUROPEAN BASES OF THE LEGAL INSTITUTE

Abstract. The basic legislative regulations on the state market control in Ukraine and a process of implementation the European directives of this sphere in Ukrainian legislation are investigated in the article.

Keywords: market control, inedible production, European directives, implementation of directives, product's safety.

Актуальність теми дослідження. Нинішній етап державотворення в Україні характеризується спробами реформувати державні інституції за європейськими зразками. Один із основних чинників, який суттєво впливає на зміст законодавства України, - інтеграція Української держави до Європейського Союзу. Україна стала на цей шлях ще у 1990-х рр., історично значимий етап на шляху євроінтеграції України - ратифікація Українським Парламентом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами у вересні 2014 р.

З норм чч. 1, 2 ст. 56 Угоди можна дійти висновку, що Україна має імплементувати (тобто змістовно відобразити у власному законодавстві) положення основних Директив ЄС у сфері безпеки продукції. До них насамперед належать: Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС 2001/95/ЄС від 3

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

грудня 2001 р. щодо загальної безпечності продукції, Директива 85/374/ЄЕС про відповідальність за дефектну продукцію, Рішення Європейського Парламенту і Ради №768/2008/ЄС від 9 липня 2008 р. про загальну структуру (систему) маркетингу продукції та Регламент Європейського Парламенту і Ради №765/2008/ЄС від 9 липня 2008 р. про встановлення вимог для акредитації і ринкового нагляду, що стосується торгівлі продукцією.

Директиви як документи наднаціонального законодавства не розраховані на те, щоби в незмінному вигляді бути відображеними в законодавчих актах окремих країн. Вони адресуються державам-членам ЄС, встановлюють обов'язкову мету, що має бути досягнута протягом встановленого строку, залишаючи вибір форм і засобів її досягнення національним органам [1, с. 90]. Норми перелічених вище Директив передбачають обов'язки для країн-членів ЄС по закріпленню окремих правил у сфері безпеки продукції в національному законодавстві, по створенню державних органів з питань забезпечення безпеки продукції, інші подібні правила. Завданням України зараз є належна імплементація цих норм у національне законодавство.

Постановка проблеми. Відповідно до Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 р. щодо загальної безпечності продукції (ч. 2 ст. 6, ст. ст. 22, 24) держави-члени ЄС повинні забезпечити функціонування органів державного ринкового нагляду, що здійснюють контроль відповідності продукції загальному обов'язку безпеки. Такі органи мають бути наділені повноваженнями, які дозволяють їм вживати належних заходів, включаючи накладення ефективних, відповідних санкцій, що мають попереджувальний ефект, і забезпечити відповідну координацію між різними призначеними інституціями. У Директиві підкреслюється, що безпека споживачів у значній мірі залежить від активного контролю над дотриманням розпоряджень ЄС у сфері безпеки продукції. Тому держави-члени повинні виробити систематичні підходи, що дозволяють гарантувати ефективність нагляду за ринком та іншої контролюючої діяльності, а також повинні забезпечити їхню прозорість для споживачів і зацікавлених сторін.

Засадничі положення про державний ринковий нагляд за додержанням загальної вимоги щодо безпечності продукції закріплені у розділі III Закону України „Про загальну безпечність нехарчової продукції” від 2 грудня 2010 р. і деталізовані в Законі України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” від 2 грудня 2010 р. У пояснювальній записці до законопроекту «Про ринковий нагляд і контроль продукції» зазначається, що він розроблений на основі Регламенту №765/2008 Європейського Парламенту та Ради від 9 липня 2008 р., яким встановлюються вимоги щодо акредитації та ринкового нагляду стосовно реалізації продукції, та з урахуванням положень Директиви 2001/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 3 грудня 2001 р. про загальну безпеку продукції, Рішення №768/2008/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 9 липня 2008 р. про спільні рамки щодо реалізації продукції та щодо скасування Рішення Ради 93/465/ЄЕС, а також положень директив ЄС Нового і Глобального підходів. З огляду на зобов'язання України з імплементації директив ЄС у галузі безпечності продукції, важливою й актуальною задачею вважаємо моніторинг з боку суспільства, бізнес-спільноти, науковців стану виконання Українською державою цих зобов'язань.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питання про адаптацію (імплементацію) норм директив ЄС у сфері технічного регулювання українські дослідники звертаються нечасто. Автор частково аналізував цю проблематику [2], але це тільки початкові дослідження. Зазвичай вчені побіжно згадують про європейські основи правового інституту технічного регулювання у сфері господарювання у своїх працях з даної тематики [3; 4; 5]. В основному до питань ринкового нагляду звертаються фахівці у галузі технічних наук, вони висвітлювали зарубіжний досвід ринкового нагляду, в тому числі окремих європейських країн [3; 5-7], однак аналіз у цих роботах не можна назвати порівняльно-правовим, він має узагальнений характер, не містить посилань на конкретні норми європейського законодавства.

Отже, в українській юридичній літературі мало дослідженою є проблематика державного ринкового нагляду, потребує правового аналізу процес адаптації законодавства України про технічне регулювання та його окремих підінститутів до положень європейського законодавства.

Постановка завдання. У цій роботі спробуємо визначити основні правила у сфері здійснення державного ринкового нагляду згідно з європейськими директивами і регламентами та згідно із законодавством України, дослідити рівень (глибину) адаптації в Україні відповідних базових положень європейських актів.

Виклад основного матеріалу. Державний ринковий нагляд визначається в Законі України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції" (абз. 9 ст. 1) (далі - Законі) як діяльність органів ринкового нагляду з метою забезпечення відповідності продукції встановленим вимогам, а також забезпечення відсутності загроз суспільним інтересам. Відразу означимо, що дія вказаного Закону не поширюється на відносини, пов'язані із здійсненням нагляду за такою продукцією: послуги та роботи; харчові продукти; продукти тваринного походження, продукція людського, рослинного і тваринного походження, що безпосередньо використовується як репродуктивний матеріал, призначений для відтворення; спирт, алкогольні напої та тютюнові вироби; лікарські засоби та ветеринарні препарати, об'єкти містобудування та ряд інших об'єктів. Такий підхід відповідає європейській практиці державного регулювання, за якою механізм ринкового нагляду не поширюється на послуги й роботи, оскільки більш ефективним способом забезпечення їх безпечності вважається механізм ліцензування.

Спеціалісти Головного науково-експертного управління Верховної Ради України відмічали у Висновку на проект Закону України «Про ринковий нагляд і контроль продукції» (реєстр. № 6694 від 9 липня 2010 р.), що ринковий нагляд повинен здійснюватись за безпекою продукції, що не знайшло відображення у визначенні цього поняття. Дійсно, згідно з ч. 2 ст. 1, п. 17 ст. 2, чч. 2, 3 ст. 16 Регламенту ЄС №765/2008, цей Регламент забезпечує рамки для нагляду за ринком продукції для гарантування того, що ці продукти відповідають вимогам, які забезпечують високий рівень захисту суспільних інтересів, таких як здоров'я і безпека загалом, здоров'я і безпека на робочому місці, захист прав споживачів, захист довкілля і безпека. "Нагляд за ринком" означає здійснену діяльність та заходи, вжиті органами державної влади для гарантування, що продукти відповідають вимогам, встановленим у відповідному гармонізованому законодавстві Спів-

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

товариства і не ставлять під загрозу здоров'я, безпеку чи будь-який інший аспект захисту інтересів суспільства. Нагляд за ринком гарантує, що продукти, охоплені гармонізованим законодавством Співтовариства, які при використанні згідно з їх призначенням або за обґрунтовано передбачених умов та при належному розміщенні й зберіганні можуть завдати шкоду безпеці чи здоров'ю користувачів або з інших причин не відповідають застосовним вимогам, будуть вилучені або їх наявність на ринку буде заборонена чи обмежена, і що громадськість, Комісія та інші держави-члени будуть відповідно проінформовані. Тому варто було би в українському Законі (абз. 9 ст. 1) уточнити поняття ринкового нагляду з прив'язкою, серед іншого, до контролю за безпечністю продукції.

Дослідники визначають такі основні відмінності чинної системи державного ринкового нагляду за безпечністю продукції від колишньої системи, яка функціонувала в Україні [7, с. 171; 8; 9, с. 10]:

- товари контролюються безпосередньо на ринку, тобто у торговельній мережі, а не в процесі їх виробництва; перевірки виробників продукції проводяться лише в разі виявлення на ринку продукції, яка є небезпечною, становить ризик або не відповідає встановленим вимогам;
- контролюються, насамперед, вимоги стосовно безпечності продукції, а не вимоги щодо якості;
- механізм ринкового нагляду не поширюється на послуги та роботи;
- запровадження сучасних управлінських підходів у діяльності органів ринкового нагляду (планування заходів ринкового нагляду, ризико-орієнтованого підходу до визначення ступеня небезпечності продукції, постійного моніторингу ситуації щодо безпечності продукції на ринку);
- у разі виявлення в певній роздрібній торговій точці небезпечного товару його можна ідентифікувати по всьому ланцюгу постачання (до прийняття Закону система нагляду за якістю продукції могла працювати з окремими торговцями).

До числа основних принципів ринкового нагляду за продукцією відносяться: прозорість здійснення ринкового нагляду, доступність і відкритість інформації у цій сфері, додержання прав і захист інтересів суб'єктів господарювання, споживачів (користувачів) під час здійснення ринкового нагляду; наявність підстав, визначених законом, іншими нормативно-правовими актами, для вжиття заходів ринкового нагляду; забезпечення захисту конфіденційної інформації, одержаної під час здійснення ринкового нагляду (пп. 3, 7, 12, 16 ст. 5 Закону). Правила конфіденційності інформації закріплені в ст. 6 Закону. Інші принципи ринкового нагляду відображені в Законі наступним чином.

Згідно з ч. 8 ст. 32, чч. 5, 6 ст. 33 Закону рішення про вилучення продукції з обігу та/або її відкликання має містити вимогу щодо обов'язкового повідомлення виробником такої продукції та/або її розповсюджувачами споживачів (користувачів) та інших розповсюджувачів такої продукції про причини вилучення продукції з обігу чи її відкликання. Будь-який захід щодо обмеження чи заборони надання продукції на ринку, вилучення продукції з обігу чи її відкликання має бути пропорційним рівню загрози відповідної продукції суспільним інтересам. У рішенні про застосування обмеження чи заборону надання продукції на ринку, вилучення продукції з обігу чи її відкликання мають бути зазначені підстави його застосування. Кабінет Міністрів України затверджує методику вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, у якій мають бути

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

визначені чіткі та зрозумілі критерії оцінки ризику, умови та обставини, за яких органи ринкового нагляду обирають відповідні обмежувальні (корегувальні) заходи, яких необхідно вжити. У разі якщо виробники (імпортери) вважають або мають підстави вважати, що продукція, яку вони ввели в обіг, не відповідає встановленим вимогам, вони зобов'язані негайно вжити необхідних заходів щодо приведення такої продукції у відповідність із встановленими вимогами, в тому числі шляхом вилучення її з обігу та/або її відкликання. У разі якщо зазначена продукція становить ризик, виробники (імпортери) зобов'язані негайно повідомити відповідний орган ринкового нагляду про цю продукцію та надати необхідні відомості, зокрема щодо такої невідповідності та будь-яких вжитих обмежувальних (корегувальних) заходів. Аналогічними є обов'язки розповсюджувачів продукції в такій же ситуації.

Описані правила узгоджуються з європейськими нормами. Так, за чч. 2, 4, 5 ст. 19, ч. 2 ст. 20 Регламенту ЄС №765/2008 органи нагляду за ринком вживають відповідних заходів, щоб у прийнятні строки попереджати споживачів на своїх територіях про ризики, які вони визначили стосовно будь-якого продукту, для зменшення ризику завдання шкоди чи інших ризиків. Вони співпрацюють із суб'єктами економічної діяльності стосовно ухвалення заходів, що можуть запобігти чи зменшити ризики, спричинені продуктами, розміщеними на ринку цими суб'єктами. Органи нагляду за ринком виконують свої обов'язки незалежно, неупереджено та об'єктивно. Органи нагляду за ринком дотримуються конфіденційності, якщо це необхідно для захисту комерційної таємниці чи особистих даних згідно з національним законодавством, за умови, що інформація публікується відповідно до цього Регламенту в повному об'ємі, необхідному для захисту інтересів споживачів у Співтоваристві. Рішення про те, чи продукт становить серйозний ризик, базується на відповідному оцінюванні ризику, що враховує природу небезпеки та ймовірність її виникнення. Реальність досягнення більш високих рівнів безпеки чи наявність інших продуктів, які становлять нижчий ступінь ризику, не можуть вважатися підставою для думки, що продукт становить серйозний ризик.

Згідно зі ст. 21 Регламенту ЄС №765/2008 держави-члени гарантують, що будь-які заходи, вжиті згідно з відповідним гармонізованим законодавством Співтовариства для заборони чи обмеження розміщення продукту на ринку, вилучення його з ринку чи відкликання, є пропорційними та повідомляє про їх точне обґрунтування. Про такі заходи негайно повідомляється відповідному суб'єкту економічної діяльності, якому має в той самий час бути повідомлено про доступні засоби судового захисту у відповідній державі-члені та про строки подання скарг. До ухвалення відповідного заходу суб'єкту економічної діяльності надається можливість висловитися у відповідний період, не менший за 10 днів, якщо така консультація не є неможливою через невідкладність заходу, що має вживатись, виправдану вимогами здоров'я чи безпеки, або іншими підставами стосовно інтересів суспільства. Якщо заходів було вжито без надання суб'єкту економічної діяльності можливості висловитись, то йому має бути надано можливість висловитись якнайшвидше і відразу після цього мають бути переглянуті вжиті заходи.

Державний ринковий нагляд здійснюється органами ринкового нагляду в межах сфер їх відповідальності. Органи ринкового нагляду становлять єдину сис-

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

тему. Сфери відповідальності органів ринкового нагляду включають види продукції, що є об'єктами технічних регламентів, і можуть включати види продукції, що не є об'єктами технічних регламентів. Перелік органів державного ринкового нагляду та сфер їх відповідальності визначено в постанові КМУ від 1 червня 2011 р. № 573, він налічує 10 органів (наприклад, Держархбудінспекція, Держветфітослужба та ін.)¹. У висновках Головного науково-експертного управління та Головного юридичного управління ВРУ до законопроекту «Про ринковий нагляд і контроль продукції» справедливо зазначалось, що центральні органи виконавчої влади, які здійснюють ринковий нагляд, мають бути визначені у законі, а не Урядом України, як це і передбачено у ст. ст. 6, 19 Конституції України, ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

У різних країнах ЄС функціонує не тотожна система органів ринкового нагляду, цього не вимагають директиви ЄС. Відповідно до ст. 17, ч. 6 ст. 18 Регламенту ЄС №765/2008 держави-члени інформують Комісію про свої органи нагляду за ринком та сфери їх компетентності. Комісія передає цю інформацію іншим державам-членам. Держави-члени гарантують обізнаність суспільства про існування, відповідальність та ідентифікаційні дані національних органів нагляду за ринком, та спосіб зв'язку з ними. Держави-члени періодично (принаймні кожного четвертого року) переглядають і оцінюють функціонування їх діяльності з нагляду, відповідні результати повідомляються іншим державам-членам та Комісії й оприлюднюються.

У більшості країн ЄС функції стандартизації, сертифікації, ринкового нагляду, захисту прав споживачів розмежовано. Ринковий нагляд здійснюється відповідними інспекціями за галузями економіки або інспекцією нагляду за безпекою промислових товарів та окремо інспекцією нагляду за безпекою харчової продукції. Як правило, держави мають щонайменше чотири спеціалізовані органи з нагляду за ринком, які займаються продовольчими продуктами, медичними препаратами, промисловою продукцією та вирішенням питань, пов'язаних із трудовою діяльністю/технікою безпеки. Однак у Хорватії, наприклад, існує один централізований орган; у Швеції існує більше десятка органів з нагляду за ринком; в Австрії, Чехії та Франції ринковий нагляд за безпекою продукції виконують інспекції, підпорядковані відповідним міністерствам; у Німеччині питання контролю безпеки на ринку та захисту прав споживачів належить до компетенції Міністерства сільського господарства та праці, за безпеку на ринку продукції, що підпадає під дію технічних регламентів, відповідають галузеві міністерства та створені при них інспекції; у Польщі у сфері захисту прав споживачів створено відповідні регіональні інспекції при Антимонопольному комітеті. У країнах, що мають декілька органів із нагляду за ринком, можуть створюватись механізми міжустановчого співробітництва (наприклад, діють у Румунії й Болгарії) [6].

В Європейському Союзі ринковий нагляд здійснюється шляхом тісного співробітництва між національними та загальноєвропейськими контролюючими ор-

¹ За оцінками експертів, до грудня 2010 р. державний контроль за якістю та безпекою продукції, що надходила на ринок, здійснювався 85 контролюючими органами [6].

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

ганами країн-членів, митними органами, а також через функціонування потужних систем збору інформації про випадки спричинення шкоди.

Згідно з ч. 5 ст. 18 Регламенту ЄС №765/2008 держави-члени засновують, застосовують та періодично оновлюють свої програми нагляду за ринком. Держави-члени складають або загальну програму нагляду за ринком, або специфічні галузеві програми нагляду, що охоплюють галузі, в яких вони ведуть нагляд за ринком, передають ці програми до інших держав-членів та до Комісії, оприлюднюють їх. Правило статті 9 Директиви 2001/95/ЄС про заснування, періодичне оновлення та впровадження секторальних програм нагляду за категоріями продукції або ризиків адаптовано в статті 20 Закону і прийнятій на її виконання постанові Уряду України від 26 грудня 2011 р. № 1410. Те саме стосується забезпечення можливості споживачів подавати скарги відповідним органам відносно безпеки продукції та забезпечення їх перевірок (ч. 2 ст. 9 Директиви, ст. ст. 7, 24 - 26 Закону). Ступені видів нехарчової продукції та критерії, за якими визначається належність нехарчової продукції до відповідних ступенів ризику, затверджено постановою КМУ від 26 грудня 2011 р. № 1404.

Щодо власне конкретних заходів з нагляду за ринком у преамбулі Директиви 2001/95/ЄС (п. 23) закріплено наступне правило: необхідно, щоб у число належних заходів входило повноваження держав-членів вимагати або організувати ефективним і негайним чином вилучення вже випущеної на ринок небезпечної продукції і, в якості останнього засобу, вимагати, координувати або організувати відкликання у споживачів уже поставленої їм небезпечної продукції. Дані повноваження повинні використовуватися в тому випадку, коли виробники або торгові посередники виявляються не в змозі запобігти ризикам для споживачів відповідно до їхніх обов'язків. При необхідності, органи влади повинні мати у своєму розпорядженні адекватні повноваження й процедури по оперативному прийняттю й застосуванню будь-яких необхідних заходів. За нормами українського Закону (ст. 22) заходами ринкового нагляду є:

- перевірки характеристик продукції, у тому числі відбір зразків продукції та їх експертиза (випробування);
- обмежувальні (корегувальні) заходи, що включають: обмеження надання продукції на ринку; заборону надання продукції на ринку; вилучення продукції з обігу; відкликання продукції;
- контроль стану виконання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів;
- попередження органами ринкового нагляду споживачів (користувачів) про виявлену цими органами небезпеку, що становить продукція.

Щодо продукції, яка перебуває у споживачів (користувачів), у випадках, визначених законом, застосовуються такі заходи ринкового нагляду: обмеження надання продукції на ринку; відкликання продукції.

Порядок проведення перерахованих вище заходів ринкового нагляду визначається у розділі IV Закону.

Передбачені українським Законом заходи ринкового нагляду загалом відповідають таким, що закріплені в Регламенті ЄС № 765/2008 (ст. 19). За чч.2, 3 ст. 18 Директиви держави-члени встановлюють відповідні процедури для того, щоб: відстежувати скарги або звіти про питання, які стосуються ризиків, що виникають у зв'язку з продуктами, які підлягають гармонізованому

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

законодавству Співтовариства; наглядати за нещасними випадками та шкодою здоров'ю при підозрі їх спричинення цими продуктами; перевіряти, чи були застосовані виправні заходи, та відстежувати наукові й технічні досягнення стосовно питань безпеки. Держави-члени надають органам нагляду за ринком повноваження, ресурси та знання, необхідні для належного виконання їх завдань. У статті 8 Директиви 2001/95/ЄС закріплено обов'язок держав забезпечувати: перевірку характеристик безпеки продукції, збір необхідної інформації про продукцію, відбір зразків продукції для експертизи, здійснення адекватних попереджень про ризики продукції, заборону постачання, випуск на ринок, пропозицію постачання або демонстрацію небезпечної продукції, вилучення з ринку небезпечної продукції.

Методика вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів затверджена постановою КМУ від 26 грудня 2011 р. № 1407, Порядок здійснення контролю стану виконання рішень про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів — постановою КМУ від 5 жовтня 2011 р. № 1017. Типові форми документів, які використовуються при здійсненні заходів державного ринкового нагляду, визначені наказом Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 11 червня 2012 р. № 690. До таких документів належать акти перевірок, рішення про вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів та інші рішення, постанова про накладення штрафних санкцій.

Законом закріплені права та обов'язки учасників ринку під час проведення заходів ринкового нагляду. Зокрема, суб'єкти господарювання мають право:

- вимагати від посадових осіб, які здійснюють ринковий нагляд за продукцією, додержання вимог законодавства, перевіряти наявність у цих осіб службових посвідчень і одержувати від них копії посвідчень (направлень) на проведення перевірок і не допускати їх до проведення перевірок, якщо вони не надали копії таких документів;
- бути присутніми під час здійснення всіх заходів ринкового нагляду;
- одержувати в установленому порядку від органів ринкового нагляду і органів доходів і зборів необхідну, доступну та достовірну інформацію про результати ринкового нагляду;
- вимагати від посадових осіб, які здійснюють ринковий нагляд, забезпечення конфіденційності будь-якої інформації, одержаної під час здійснення ринкового нагляду, крім випадків, визначених законами України;
- оскаржувати будь-які рішення, приписи, дії та бездіяльність органів ринкового нагляду, органів доходів і зборів та їх посадових осіб;
- звертатися за захистом своїх прав та інтересів до суду.

Суб'єкти господарювання зобов'язані при здійсненні господарської діяльності ефективно взаємодіяти між собою під час вжиття обмежувальних (корегувальних) заходів, передбачених законом.

Щодо європейських норм, то згідно з преамбулою Директиви 2001/95/ЄС (п. 18 — 21), ч. 1 ст. 19 Регламенту ЄС № 765/2008: загальний обов'язок безпеки суб'єктів економічної діяльності слід доповнити іншими обов'язками. Такі додаткові обов'язки, покладені на виробників, повинні містити в собі обов'язок щодо вживання заходів, що відповідають властивостям продукції, які дозволяють їм отримувати інформацію про можливі ризики з боку цієї продукції, надавати споживачам інформацію, що дає можливість останнім оцінювати й запобігати ризи-

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

кам, попереджати споживачів про ризики з боку вже поставленої їм небезпечної продукції, вилучати цю продукцію з ринку й, у якості останнього засобу, відзивати її за необхідності; згідно з положеннями, що використовуються державами-членами, відкликання може містити в собі належну форму компенсації, наприклад, обмін даної продукції або відшкодування її вартості. Торгові посередники повинні сприяти забезпеченню дотримання чинних розпоряджень безпеки. Виробники й торгові посередники повинні співпрацювати з компетентними органами в рамках дій із запобігання ризиків та інформування цих органів, коли вони доходять висновку про те, що певні види поставленої продукції є небезпечними. Органи нагляду за ринком можуть вимагати від суб'єктів економічної діяльності надати документацію та інформацію, необхідну для здійснення ними своєї діяльності і, при необхідності та виправданості, входити у приміщення суб'єктів економічної діяльності та брати необхідні зразки продуктів. Вони можуть знищувати чи іншим чином приводити у непридатність продукти, що представляють серйозний ризик, якщо вважають це за необхідне.

Обмін інформацією, що стосується безпечності продукції, між країнами ЄС врегульовується в ст. 10, гл. V і додатку II до Директиви 2001/95/ЄС. Згідно з Регламентом ЄС № 765/2008 (п. 30 преамбули) якщо певний продукт становить серйозний ризик, то необхідне швидке втручання, яке може включати вилучення продукту, його відкликання або заборону його наявності на ринку. В таких ситуаціях необхідно мати доступ до системи швидкого обміну інформацією між державами-членами та Комісією. Така система (система RAPEX), передбачена в ст. 12 Директиви 2001/95/ЄС, довела свою ефективність і дієвість у сфері споживчих товарів. До того ж, узгоджений нагляд за ринком всього Співтовариства вимагає вичерпного обміну інформацією про національні заходи в цьому контексті, що виходить за межі цієї системи.

Поки що наведені вище норми не можуть бути імplementовані Україною; питання доступу України до міжнародних, регіональних та іноземних систем повідомлення про продукцію, що становить серйозний ризик, має вирішуватись згідно з міжнародними договорами України (ст. 14 Закону „Про загальну безпечність нехарчової продукції”). Згідно з ч. 4 ст. 12 Директиви 2001/95/ЄС доступ до системи RAPEX відкритий країнам-кандидатам, третім країнам і міжнародним організаціям у рамках угод між Співтовариством і цими країнами або міжнародними організаціями, згідно з умовами, визначеними в даних угодах.

Після набуття Україною членства в ЄС її законодавство у сфері технічного регулювання підлягатиме частковому перегляду з метою імplementації правил, обов'язкових для країн-членів ЄС. На даний час з метою обміну інформацією про продукцію, що становить серйозний ризик, між органами виконавчої влади відповідно до Закону України "Про загальну безпечність нехарчової продукції" створюється та функціонує система оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що з часом може стати основою для участі України в аналогічній європейській системі RAPEX. Порядок функціонування такої системи затверджено постановою КМУ від 26 грудня 2011 р. № 1398.

Національна інформаційна система ринкового нагляду складається з: електронного реєстру рішень органів ринкового нагляду; електронної системи обміну повідомленнями між органами ринкового нагляду та органами доходів і зборів. До електронного реєстру рішень органів ринкового нагляду вносяться

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

відомості щодо всіх рішень, прийнятих цими органами відповідно до Законів "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції" та "Про загальну безпечність нехарчової продукції", не пізніше трьох робочих днів з дня їх прийняття. Ці відомості мають бути доступними для органів ринкового нагляду, органів доходів і зборів, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері економічного і соціального розвитку.

Висновки дослідження та перспективи подальших наукових розвідок. Як бачимо, Україною було адаптовано основні норми Регламенту №765/2008 Європейського Парламенту та Ради від 9 липня 2008 року і Директиви Європейського Парламенту і Ради ЄС 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 р. в частині, що стосується організації здійснення державного ринкового нагляду. Повна імплементація цих документів поки що неможлива - зокрема, це стосується обміну інформацією в рамках Системи ЄС по швидкому обміну інформацією (RAPEX) (ст. 10, розд. V, додаток II до Директиви). У решті основні положення європейських директив адаптовані на рівні закону належним чином.

Закон України "Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції" не є досконалим, містить ряд неточностей і прогалин, які критикуються в науковій літературі [10]. Доцільним є уточнення самого поняття державного ринкового нагляду з прив'язкою його до контролю за безпечністю продукції, доповнення Закону нормами про систему органів ринкового нагляду. Однак загалом Закон виконав своє основне призначення — створив законодавче підґрунтя для адаптації системи державного ринкового нагляду за безпекою нехарчової продукції в Україні до законодавства ЄС.

На нашу думку, роботу з дослідження процесів адаптації українського законодавства у сфері технічного регулювання до законодавства ЄС необхідно продовжувати, негідним було би гальмування відповідного законодавчого процесу і невиконання Угоди про асоціацію з ЄС. У подальшому в наукову розробку слід брати відповідні підзаконні нормативно-правові акти, досліджувати технічне законодавство на предмет наявності можливих прогалин з імплементації положень європейських директив з наступними пропозиціями щодо їх заповнення.

Література

1. Штобер Р. Хозяйственно-административное право. Основы и проблемы. Мировая экономика и внутренний рынок. / Р. Штобер; [пер. с нем.]. - М.: Волтерс Клувер, 2008. - 400 с.
2. Апанасенко К. І. Про адаптацію українського законодавства до законодавства Європейського Союзу про загальну безпечність нехарчової продукції / К. І. Апанасенко // Ukraine – EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific paper: in 2 parts. Part 2. - Chernihiv: CNUT, 2015. - P. 238 – 241.
3. Бичківський Р. В. Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація / [Бичківський Р. В. та ін.]. – Львів: Львівська політехніка, 2004. – 560 с.
4. Кузьміна М. М. Господарсько-правові засоби забезпечення якості продукції: Монографія / М. М. Кузьміна. – Харків: ФІНН, 2010. – 184 с.
5. Салухіна Н. Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: підручник / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська; [2-ге вид.]; [перероб. та доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 426 с.
6. Дятлова В. Ринковий нагляд (зарубіжний досвід і підходи до реформування в Україні) [Електронний ресурс] / В. Дятлова // Схід. – 2011. – № 2 (109). – С. 27-30.- Режим доступу : http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=80787.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО. ФІНАНСОВЕ ПРАВО

7. Пісний Б. М. Удосконалення інституціонального забезпечення захисту споживчих інтересів шляхом формування механізму ринкового нагляду / Б. М. Пісний // Інноваційна економіка. - 2013. - № 6. - С. 170-173.

8. Поліщук І. Від радянських ГОСТів – до європейських стандартів // І. Поліщук // Урядовий кур'єр. - 2011. - № 47. - 16 березня. - С. 20.

9. Крисанов Д. Ф. Система гарантування безпечності та якості харчової продукції в Україні: ретроспектива реформування та рівень сформованості у європейському вимірі / Д. Ф. Крисанов // Економіка харчової промисловості. - 2013. - № 4. - С. 5-12.

10. Вишняков О. Правове регулювання ринкового нагляду та безпеки нехарчової продукції: Україна та ЄС / О. Вишняков, О. Хоменко // Підприємництво, господарство і право. – 2011. - № 8. – С. 46–49.